

Motion till riksdagen

1989/90:Jo16

av Maggi Mikaelsson m.fl. (vpk, c, m)

med anledning av prop. 1989/90:90 om forskning

Ekologisk forskningsstation vid Vindelälvens vattensystem

Den ekologiska forskningen om vattendrag är ett område som expanderar starkt internationellt sett. En anledning till detta är ökande problem med bl.a. vattenförsörjning, energianvändning, havsförorening och biotopbevarande. Det finns ett behov både av att försöka restaurera redan förstörda vattendrag och av att försöka förutsäga effekter av ny markanvändning i mindre påverkade vattendrag. Härvid görs betydande ansträngningar att ta reda på hur naturliga flodsystem fungerar. Från att olika partier av vattendrag tidigare betraktades mer som självständiga objekt har man nu börjat förstå den betydande samverkan som sker mellan olika delar av ett vattensystem.

Denna samverkan har tre rumsliga dimensioner:

- samverkan längs vattendraget, dvs mellan uppströmspartier och nerströmspartier,
- samverkan mellan en flodfåra och dess avrinningsområde, speciellt stränderna, och
- samverkan mellan flodfåra, stränder och underliggande jordar.

Dessutom finns en tidsdimension. Framtida forskning inriktas på att förstå konsekvenserna av denna fyrdimensionella samverkan. Med andra ord har man börjat tillämpa en helhetssyn på floderna som ekosystem.

Referensområden behövs

Det starkt växande forskningsintresset kring vattendragen har skapat behov av referensområden, dvs stora opåverkade vattendragssystem som kan lära oss hur floder fungerar utan destruktiv, storskalig mänsklig påverkan. Sådana saknas nästan genomgående i mer tätbefolkade länder, men finns lättillgängligt i norra Sverige i form av de från vattenkraftutbyggnad undantagna älvarna Vindelälven, Piteälven, Kalixälven och Torneälven.

Deras potential har börjat upptäckas av utländska forskare, bl.a. genom den verksamhet som bedrivs vid Umeå Universitet. Som exempel kan nämnas att en forskare vid Umeå Universitet inbjudits att medverka i ett sameu-

ropeiskt forskningsprojekt inom EG:s ramar. Forskningsprojektet skall studera ekologiska processer på flodstränder, och bland de sju flodsystem som ingår i studien har Vindelälven utvalts som referensområde.

Mot. 1989/90
Jo16

Ökad älvforskning med forskningsstation

I Sverige har ännu inga riktade insatser gjorts för att öka den ekologiska forskningen kring större vattendrag. Tvärtom har forskningen under senare år snarare minskat. Detta gäller trots att Sverige i olika utsträckning lider av samma miljöproblem med anknytning till vattendrag som många andra länder, och trots Sveriges goda potential för älvforskning, bl.a. genom tillgången på goda referensområden. Det är helt nödvändigt att förstärka forskningen om de större vattendragen, annars kommer inte ens den befintliga kompetensen att kunna bevaras.

Det är också rimligt att den nyligen gjorda satsningen på havsforskning följs upp med en satsning på vattendragsforskning, eftersom många av havets problem uppstår i vattendragen. Ett steg på vägen är den förstärkning av forskningen kring kväveläckage som föreslås i forskningspropositionen. Älvar transporterar dock inte bara kväve utan många andra ämnen. De tjänar dessutom som transportvägar för många organismer, både stora och små.

Som ett första steg mot en utveckling av den älvinriktade forskningen i Sverige föreslås en etablering av en ekologisk forskningsstation vid Vindelälvens vattensystem, Vindelälven eller Laisälven.

I begreppet forskningsstation inbegrips byggnader, mark reserverad för experiment, servicepersonal och utrustning. En sådan forskningsstation, kompletterad med förstärkning i form av forskartjänster och stipendier, skulle inte bara möjliggöra en väsentlig uppbyggnad av den ekologiska forskningen av vattendrag utan skulle också ge varaktig sysselsättning lokalt. Primärt behövs basservice, både på själva stationen och i närbelägna orter. I takt med att forskningen byggs ut ökar behovet av säsongsanställd personal. Det intresse för Laisälvens och Vindelälvens naturvärden som skulle manifesteras genom en forskningsstation kan också ge positiva effekter i form av ökad turism m.m.

En viktig aspekt som alltmer börjar erkännas i den ekologiska forskningen är behovet av långsiktiga experiment. I USA finns t.ex. ett särskilt program för sådan verksamhet. Sådan forskning kan i allmänhet inte bedrivas utan tillgång till en forskningsstation; bl.a. behöver mark reserveras för forskningsändamål – forskningsreservat – för att risken för mänsklig störning av experimenten skall kunna elimineras.

Vattendrag är ekologiskt mycket komplexa system. Framgångsrik forskning bör därför bedrivas tvärvetenskapligt och internationellt. Effektiv samordning av olika forskningsinsatser kan svårigen göras utan tillgång till en forskningsstation med basservice såsom mat, logi, laboratorier, apparatur, kommunikationer, bibliotek, personal etc.

Ekologiska och forskningspraktiska skäl talar för att forskningsstationen bör lokaliseras till den norra delen av vattensystemet, t.ex. i Storlaisans närhet. Här finns inom en begränsad radie ett mycket stort utbud av olika älv-

miljöer i gott naturtillstånd. Området har också stora naturvärden. Området ligger dessutom bara några timmars bilresa från Umeå Universitet, som bör vara den som förvaltar forskningsstationen.

Mot. 1989/90

Jo16

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

att riksdagen hos regeringen begär förslag om inrättandet av en forskningsstation vid Vindelälvens vattensystem i enlighet med vad som i motionen anförts.

Stockholm den 20 mars 1990

Maggi Mikaelsson (vpk)

Bengt Hurtig (vpk)

Karin Israelsson (c)

Björn Samuelson (vpk)

Hans Dau (m)